

Георгієва Злата (Одеса) – студентка факультету іноземних мов Університету Ушинського;

Атаманюк Зоя Миколаївна (Одеса) – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Університету Ушинського.

РОЗУМІННЯ ПРОБЛЕМИ СМЕРТІ У ІСТОРІЇ СВІТОВОЇ ФІЛОСОФІЇ

Однією з головних проблем, яку намагаються осмислити релігія, філософія та людство загалом, є смерть. Поняття «смерть», залежно від світобачення людини, можна тлумачити по-різному. Існує два основні погляди на цю проблему: відповідно до першого, смерть – це кінець як фізичного, так і духовного існування людини, останній етап життя, після якого нічого немає; відповідно до другого погляду, смерть є духовним переродженням людини, її визволенням від фізичної оболонки, «білетом» у новий, позбавлений матеріального начала, світ. Оскільки смерть все ж таки є останньою подією у житті людини, вона, звісно, лякає її. Лякає не тільки саме завершення земного буття, а й невідомість, що криється за цією подією, її непізнаність та могутність, неможливість уникнути її. Всі ми знаємо, що в душі людини живе прагнення безсмертя, відсутності обмежень, які накладає на людину смерть, але важливо розуміти, що саме ці обмеження наповнюють людське життя змістом. «Якби ми були безсмертні, то могли б спокійно відкладати кожен свій вчинок на безмежний час. Але перед обличчям смерті як абсолютного й неминучого кінця, як межі наших можливостей, ми зобов'язані максимально використати відведений нам час, не втратити жодної можливості наповнити життя сенсом і змістом» [1, с 293]. На мою думку, необхідність смерті як стимулу жити більш повним, яскравим та осмисленим життям є однією з причин, чому людина має побороти свій страх, переосмислити поняття «смерть» та, врешті решт, прийняти свою принаймні фізичну смертність.

Більшість давньогрецьких філософів дотримувалися ідеї безсмертя людської душі. Наприклад, Платон стверджував, що Бог, який є творцем «світової душі» та «світового тіла» (космосу), створює також всі окремі душі та співвідносить їх з нерухомими зірками. Кожній душі відповідає своя зірка. Безсмертні душі наче замкнені у смертних тілах, і після смерті тіла душа має змогу повернутися до «обителі однойменної зірки» та вести там блаженне життя. Однак, таку змогу мають не всі душі, а тільки ті, що прожили гідне життя. Всі інші переселяються у нове тіло, наприклад, тіло жінки, що вважалося гіршим за чоловіче, або тварини чи птаха. Платон закликав до аскетизму, а також вважав, що душа очищується від зла завдяки заняттям філософією. Однак повне очищення, за Платоном, неможливе у земному житті, воно може настати тільки завдяки смерті. Філософія ж є підготовкою до смерті, вмінням помирати – відходити від неістинного життя.

Демокріт, на відміну від Платона, не визнавав існування іншої реальності, окрім світу, в якому ми живемо. В цьому світі, на його думку, немає нічого, крім атомів та порожнечі. Отже душа, яка складається із атомів, рано чи пізно (а точніше разом зі смертю тіла) розпадається на ці самі атоми та припиняє своє існування. Оскільки атоми неможливо знищити, вони входять до складу нової душі, але попередня душа назавжди перестає існувати. Заперечуючи безсмертя, Епікур робив життєстверджуючі висновки: «...Що присутністю своєю не турбує, через те зовсім даремно сумувати заздалегідь. Стало бути найгірша із зол, смерть, не має до нас ніякого відношення; коли ми є, то смерті ще немає, а коли смерть настає, то нас вже немає». Тіт Лукрецій підтримував світобачення Епікура: «Смерть – ніщо і немає ніякого сенсу».

У філософії античності смерть є скоріше не кінцем буття, а метаморфозою речей та істот всередині вічного та незмінного світу. Але з часом людині стає важче

не помічати різницю між нескінченністю буття світу та скінченністю власного земного буття.

Християнське світобачення сприяло посиленню у людей відчуття особистісного начала, особливого й неповторного «Я», тому проблема смерті поступово ставала більш особистою. Але ця проблема надовго перейшла до рук релігії. Наприклад, філософи Нового часу не приділили багато уваги темі смерті та не створили принципово нових ідей, оскільки вважали, що душа є предметом не науки, а релігії.

На XIX-XX століття припадає відродження філософського інтересу до проблеми смерті. Саме у цей час європейська наука набула небаченої сили, яку можна було б використати для дослідження тих питань, якими раніше займалась релігія. Але, оскільки душу не можна вивчити за допомогою наукових методів та приладів, проблема смерті, визволена від церковних догм та відхилена наукою, знов стала філософською проблемою. У кінці XX ст. разом із проблемою смерті розглядаються проблеми клонування людини та «евтаназії». «Чи можливо допомогти людині, яка доживає свої останні дні, піти із життя безболісно?» - ось із яким питанням пов'язана проблема «евтаназії». На жаль, єдиної правильної відповіді на це питання поки що не існує. «З філософської точки зору важливо те, що через евтаназію проглядається суттєвий момент, пов'язаний із усвідомленням смерті: дехто із філософів вважає, що людину лякає не стільки сама смерть, скільки уявлення про страждання, що її супроводжують» [1, с. 296]. На мою думку, по-справжньому людину лякають не страждання та фізичний біль, що супроводжують смерть, а усвідомлення того, що час її існування на землі закінчився. У цей момент підбиття підсумків людина може усвідомити, що не встигла зробити те, що дійсно було необхідним для неї, саме тому так важливо не втрачати жодної хвили такого швидкоплинного перебування на землі. Так, можливо, земне життя – це лише підготовка до чогось більш важливого та грандіозного, того, що лежить поза людським розумінням, але цю підготовку кожен повинен пройти так, щоб на смертному одрі його душа була чиста та спокійна.

Список використаної літератури

1. Петрушенко В. Л. Філософія. – К.: «Каравела», 2001. – С. 293 – 301.
2. Бичко І. В., Бойченко М. І. та ін. Філософія. – К.: Либідь, 2001. – 408 с.